

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Aktuality vesmírného práva: Výklad pojmu "společné dědictví lidstva" podle Artemis Accords

Dne 13. října 2020 podepsalo osm států - Austrálie, Itálie, Japonsko, Lucembursko, Kanada, Spojené arabské emiráty, Spojené státy a Velká Británie - prostřednictvím svých kosmických agentur 12 zásad pro spolupráci v civilním průzkumu a využití Měsíce, Marsu, komet a asteroidů, obecně známé jako Artemis Accords (Dohody).[1] Na konci roku 2020 k Dohodám jako plnohodnotný signatář přistoupila Ukrajina[2] a s Brazílií byla podepsána dohoda o společném záměru.[3] Přes veškerou kritiku[4] a nejednoznačnost Dohod, nabízí velmi zajímavý pohled na výklad pojmu "společné dědictví lidstva" ve vztahu k vesmíru a nerostným surovinám vytěženým ve vesmíru. A právě tomuto aspektu Artemis Accords se věnuje tento článek.

V první řadě je nutno poznamenat, že Dohody výslovně uznávají existenci "společného dědictví lidstva" ve vesmíru, nikoliv však samotný vesmír jako takové dědictví. Navíc dokonce potvrzují záměr signatářů toto dědictví zachovávat a "přispívat k mnohostrannému úsilí o další rozvoj mezinárodních postupů a pravidel platných pro zachování společného dědictví ve vesmíru". Je to tedy poprvé v historii, kdy byla ochrana lidského dědictví ve vesmíru zahrnuta do mezinárodní dohody.

Na tomto místě je potřeba zdůraznit, že Artemis Accords, samozřejmě, nejsou závaznou mezinárodně právní normou v pravém smyslu slova. Nejedná se o smlouvu stanovující konkrétní povinnosti stran a instrumenty pro jejich vynucení. Jak je uvedeno v článku 1 Artemis Accords, Dohody představují jistý politický závazek každého signatáře dodržovat zásady v nich obsažené, a to zejména prostřednictvím přijímání vhodných opatření, jako je plánování misí, a vhodného nastavení smluvních mechanismů se subjekty jednajícími jejich jménem. Článek 2 dále stanoví, že "spolupráce týkající se průzkumu a využívání vesmíru se uskutečňuje prostřednictvím vhodných nástrojů... Tyto nástroje by měly... zahrnovat příslušná ustanovení pro naplnění zásad obsažených v těchto dohodách." Znamená to, že nehledě na nezávazný charakter Dohod, jsou v nich zakotveny velmi důležité právní aspekty moderního průzkumu vesmíru, které vyvolávají vášnivé diskuze odborné veřejnosti a které v konečném důsledku mohou mít pozitivní vliv na přijetí univerzálních mezinárodně právních norem bezpodmínečně uznávaných všemi státy.

Artemis Accords byly původně představeny v květnu 2020[5] jako společné vnímání zásad zakotvených v Kosmické smlouvě z roku 1967.[6] Dle autorů mají Dohody sloužit k vytvoření bezpečného a transparentního prostředí, které usnadní rozvoj průzkumu, vědy a komerční činnosti pro celé lidstvo. A skutečně, podíváme-li se na jednotlivá ustanovení Dohody, všude nalézáme propojení s Kosmickou smlouvou. Například:

Článek 3 Dohod odráží článek IV Kosmické smlouvy a potvrzuje, že Měsíc a další nebeská tělesa budou používána "výhradně pro mírové účely".

Článek 4 Dohod naplňuje článek XI Kosmické smlouvy, v němž se signatáři Dohod zavazují k transparentnosti a sdílení vědeckých informací.

Článek 6 Dohod rozvádí článek V Kosmické smlouvy a potvrzuje záměr signatářů dodržovat Dohodu o pomoci kosmonautům.[\[7\]](#)

Článek 7 Dohod uznává důležitost registrace vesmírných objektů a zavazuje signatáře k plnění povinností stanovených v Úmluvě o registraci objektů vypuštěných do kosmického prostoru.[\[8\]](#)

Článek 8 Dohod ještě jednou potvrzuje závazek signatářů sdílet vědecké údaje, což naplňuje jak článek XI, tak požadavek zakotvený v článku I Kosmické smlouvy stanovující, že státy "usnadňují a napomáhají mezinárodní spolupráci" při vědeckém bádání.

Artemis Accords se však neomezují na pouhé potvrzení principů zakotvených v dnes již historických smlouvách. Snaží se překlenout některé mezery v nich obsažené, které se značně rozšířily s prudkým pokrokem technologií a příchodem nové reality, v níž o nerostné suroviny a jiné vesmírné zdroje, které byly kdysi přístupné pouze suverénním státům, nyní mají zájem také ryze soukromí a komerční aktéři. Problematika těžby nerostných surovin vytěžených ve vesmíru je v Dohodách upravená v článku 10. Článek 11 je věnován souvisejícím otázkám nekonfliktního charakteru vesmírných aktivit. I v těchto pasážích se Dohody snaží zůstat v režimu Kosmické smlouvy. V článku 10 je zdůrazněno, že využití vesmírných zdrojů bude "provedeno způsobem, který je v souladu s Kosmickou smlouvou", a zároveň potvrzuje "že těžba vesmírných zdrojů ze své podstaty nepředstavuje jejich přivlastnění si státem ve smyslu článku II Kosmické smlouvy". Tímto signatáři transparentně vyslovují svůj dohodnutý výklad ustanovení o nepřivlastňování, která jsou závazná pro všechny smluvní státy Kosmické smlouvy.

Při definování nekonfliktního charakteru činností se Dohody do značné míry opírají o článek IX Kosmické smlouvy. Zaprvé, signatáři souhlasí s "respektováním zásady náležitého ohledu", což je právní koncept, který zůstává v praxi nevyzkoušený. Jediný soudní výklad pojmu "náležitý ohled", který současně existuje v mezinárodním právu, uvádí, že obsah vykládaného pojmu "bude záviset na povaze práv náležejících... [v budoucnu provozovatelům vesmírných činností], jejich významu, rozsahu očekávaného škodlivého působení, povaze a významu provozovaných činností a dostupnosti alternativních přístupů."[\[9\]](#)

Zadruhé, a co je důležitější, se signatáři Artemis Accords v článku 11 odst. 4 zavazují "zdržet se jakýchkoli úmyslných činností, které by mohly způsobit škodlivé následky ostatním při provozování jejich vesmírné činnosti." Je to přísnější úprava, než v článku IX Kosmické smlouvy, který nezakazuje škodlivé působení jako takové, ale pouze vyžaduje, aby smluvní strany před zahájením příslušné činnosti provedly vhodné konzultace.

Dohody přináší velmi vítané kroky kupředu. Pokrývají však mezery obsažené v Kosmické smlouvě úplně? Při definování pojmů jako "náležitý ohled" a "škodlivé působení" a priori vycházíme z toho, že objekty vypuštěné nebo již existující ve vesmíru jsou stále funkční. Logicky ale vyvstávají následující otázky: Co to znamená mít "náležitý ohled" vůči objektu, který již funkční není a byl vyřazen z provozu? Můžete "škodlivě působit" na stopu, zejména když tato stopa označuje místo, kde lidská bytost poprvé vstoupila na jiné nebeské těleso? Kosmická smlouva, ani žádný navazující dokument nikdy neuznal ani nestanovil, že by ve vesmíru byly objekty, možná dokonce celá místa, která vyžadují zvláštní ochranu, i když se nejedná o živé bytosti nebo funkční přístroje.

Autoři Artemis Accords se pokusili o zaplnění i této mezery, když do Dohod začlenili speciální článek, který se konkrétně věnuje lidskému dědictví ve vesmíru. Článek 9.1 zní:

"Signatáři mají v úmyslu zachovat vesmírné dědictví, které podle nich zahrnuje historicky významná místa přistání člověka nebo robota, artefakty, kosmické lodě a další důkazy o činnosti na nebeských tělesech v souladu se vzájemně vyvinutými standardy a postupy."

Článek 9.2 dále upřesňuje:

"Signatáři mají v úmyslu využít své zkušenosti podle těchto dohod k tomu, aby přispěli k mnohostrannému úsilí o další rozvoj mezinárodních postupů a pravidel platných pro zachování lidského dědictví ve vesmíru".

Toto zdánlivě jednoduché ustanovení v sobě ukrývá jeden z nejdůležitějších principů pozemského mezinárodního práva, který musíme i nadále prosazovat při budování komunit ve vesmíru, totiž že naše kulturní dědictví nám pomáhá překonávat vzájemné rozdíly a konflikty. Přes existenci okolo 200 různých států, z nichž každý má vlastní politické a ekonomické zájmy, 194 států přijalo Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.^[10] To znamená, že téměř každý národ na Zemi souhlasí, že "ubývání či zničení kterékoliv položky kulturního nebo přírodního dědictví představuje nenahraditelné ochuzení dědictví všech národů světa..." Všichni tedy chápeme, že naše společná historie a kultura umožnily vědecký pokrok, který nás nakonec zavedl k průzkumu vesmíru.

Nejlepším příkladem dosud největšího technologického úspěchu lidstva může posloužit Měsíc. Byl svědkem prvního dopadu přístroje vytvořeného člověkem na povrch jiného nebeského tělesa (Luna 2 v roce 1959), prvního měkkého přistání na jiném nebeském tělese (Luna 9 v roce 1966) a prvních lidí, kteří kráčeli po povrchu jiného nebeského tělesa (Apollo 11 v roce 1969). Pravděpodobně neexistuje žádné univerzálnější dědictví než místa přistání na Měsíci, která představují významné milníky v historii lidstva a jež jsou vyvrcholením snahy člověka toužícího po pokroku a objevování vesmíru. Můžeme s jistotou tvrdit, že se jedná o celosvětové kulturní dědictví.

Za pozornost stojí skutečnost, jak široce autoři Dohod pojali článek 9. Neříká se v něm, že pouze signatáři Dohod si budou navzájem chránit vesmírné dědictví. Implicitně se v něm uznává, že veškeré vesmírné dědictví patří všem lidem. Vesmírné dědictví tedy bude uznáno bez ohledu na to, kde ve vesmíru se nachází a kdo ho jako první objevil.

Domnívám se ale, že při sepsání článku 9 Artemis Accords nešlo jejich autorům tolik o minulost, jako spíše o budoucnost. Může se stát, že tento článek bude uznán za nejdůležitější z celého dokumentu. Naše zkušenosti na Zemi naznačují, že se dokážeme spojit v jednotě a chránit kulturní a historické dědictví. A dnes poprvé několik států uznalo, že kulturní a historické dědictví existuje také ve vesmíru. Může se to stát výchozím bodem pro mezinárodní konzultace, které nakonec odstraní veškeré nejistoty panující ve vesmírném právu. Nemluvě o tom, že taková iniciativa bezesporu přispěje k zachování míst, která jsou nekonečnou inspirací nejen pro nadšence do vesmíru.

Mgr. Ivan Sviatkin

P / R / K

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

[PRK Partners s.r.o. advokátní kancelář](#)

Jáchymova 2
110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 430 111
Fax: +420 224 235 450
e-mail: prague@prkpartners.com

[1] K dispozici >>> [zde](#).

[2] K dispozici >>> [zde](#).

[3] K dispozici >>> [zde](#).

[4] Například >>> [zde](#).

[5] Například >>> [zde](#).

[6] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 40/1968 ze dne 7. února 1968 o smlouvě o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles.

[7] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. [114/1970](#) Sb. ze dne 8.12.1970 o Dohodě o pomoci kosmonautům a jejich návratu a o vrácení předmětů vypuštěných do kosmického prostoru.

[8] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. [130/1978](#) Sb. ze dne 3.11.1978 o Úmluvě o registraci objektů vypuštěných do kosmického prostoru.

[9] Chagos Marine Protected Area Arbitration (Mauritius v United Kingdom), odst. 519. K dispozici >>> [zde](#).

[10] Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. [159/1991](#) Sb. ze dne 6.5.1991 o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v](#)

Česku?

- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Fotbaloví agenti vs. FIFA ve světle stanoviska generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie](#)